

ВІДГУК

офіційного опонента, кандидата юридичних наук, професора Левченка Юрія Олександровича на дисертацію Явтушенко Андрія Михайловича «Кримінально-виконавчі засади забезпечення адміністративного нагляду за особами, звільненими з місць позбавлення волі», поданої на здобуття ступеня доктора філософії в галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право»

Актуальність теми дослідження. Вивчення представленого рукопису дисертаційного дослідження Явтушенко Андрія Михайловича на тему «Кримінально-виконавчі засади забезпечення адміністративного нагляду за особами, звільненими з місць позбавлення волі», а також ознайомлення з науковими працями здобувача дає підстави стверджувати, що адміністративний нагляд за особами, звільненими з місць позбавлення волі, в сучасних умовах розвитку української державності набуває особливого значення як один із ключових інструментів забезпечення публічної безпеки, профілактики правопорушень та реалізації державної політики у сфері протидії рецидивній злочинності. Зазначений інститут функціонує на перетині адміністративного, кримінального та кримінально-виконавчого права, що зумовлює його комплексний характер та потребує системного наукового осмислення. Його правове регулювання здійснюється насамперед Законом України «Про адміністративний нагляд за особами, звільненими з місць позбавлення волі», який у чинній редакції враховує сучасні виклики, зокрема пов'язані з умовами воєнного стану є системою тимчасових примусових профілактичних заходів спостереження і контролю за поведінкою окремих осіб, що здійснюється органами Національної поліції та службою пробачії.

У контексті адміністративного нагляду зазначене положення набуває особливого значення, оскільки цей інститут передбачає встановлення певних обмежень щодо піднаглядних осіб, зокрема свободи пересування, вибору місця проживання, участі у громадських заходах. Водночас такі обмеження не є довільними, а застосовуються виключно на підставі закону, з урахуванням

індивідуальних обставин та з метою забезпечення публічної безпеки і запобігання повторній злочинності. Таким чином, адміністративний нагляд виступає формою допустимого обмеження прав, що відповідає конституційним критеріям законності, необхідності та пропорційності.

Особливу увагу слід звернути на те, що стаття 64 Конституції України також передбачає можливість встановлення окремих обмежень прав і свобод в умовах воєнного або надзвичайного стану, із обов'язковим визначенням строку дії таких обмежень. Водночас Основний Закон встановлює перелік прав, які не підлягають обмеженню за жодних обставин (зокрема право на життя, повагу до гідності, свободу та особисту недоторканність, право на судовий захист тощо). Це має принципове значення для практики застосування адміністративного нагляду, оскільки навіть за умов посиленого контролю держава не вправі порушувати базові конституційні гарантії. Отже, реалізація адміністративного нагляду повинна здійснюватися з урахуванням абсолютного характеру окремих прав людини та недопущення їх звуження.

Незважаючи на значну роль адміністративного нагляду, його реалізація супроводжується рядом проблем. По-перше, законодавство містить оціночні категорії, що створює можливості для неоднозначного тлумачення. По-друге, на практиці спостерігається формальний підхід до встановлення нагляду без належної індивідуалізації. По-третє, недостатньо ефективним є контроль за дотриманням встановлених обмежень. Крім того, існує проблема забезпечення балансу між обмеженням прав особи та необхідністю забезпечення публічної безпеки.

Вищевикладене обґрунтовує актуальність теми дисертаційного дослідження, свідчить про необхідність поглибленого вивчення проблем кримінально-правової, кримінологічної та кримінально-виконавчої характеристики забезпечення адміністративного нагляду за особами, звільненими з місць позбавлення волі, підкреслює його значущість для законодавчої та правозастосовної діяльності, а також теорії та практики запобігання та протидії злочинності в Україні та її вплив на формування кримінально-виконавчих засад

забезпечення адміністративного нагляду за особами, звільненими з місць позбавлення волі.

Дисертація являє собою рукопис, який містить анотацію, вступ, три розділи, дев'ять підрозділів, висновки, список використаних джерел та додатки.

Викладені положення свідчать про актуальність та своєчасність обрання тематики дисертаційного дослідження та його спрямованість в умовах сьогодення.

Дисертацію виконано відповідно до Комплексного стратегічного плану реформування органів правопорядку як частини сектору безпеки і оборони на 2023-2027 роки, схваленої Указом Президента України від 11 травня 2023 року № 273/2023; Національної стратегії з прав людини, затвердженої Указом Президента України від 24 березня 2021 року № 119/2021; Концепції реформування (розвитку) пенітенціарної системи України, схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 13 вересня 2017 року № 654-р та Стратегії реформування пенітенціарної системи на період до 2026 року, затвердженої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 16 грудня 2022 року № 1153-р, а також відповідних планів Кабінету Міністрів України щодо забезпечення реалізації зазначених державних програм.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків та рекомендацій, сформульованих у дисертації та їх достовірність не викликає жодних заперечень.

Структурованість роботи характеризується класичністю форми, логічністю упорядкованості структурних елементів, послідовністю викладення матеріалу та відповідністю їх змістовному наповненню.

Дисертантом вдало й коректно сформульовано мету дослідження, яка полягає у розробці науково обґрунтованих заходів, спрямованих на удосконалення доктринальних, нормативно-правових і прикладних кримінально-виконавчих засад забезпечення адміністративного нагляду за особами, звільненими з місць позбавлення волі, шляхом усунення існуючих правових прогалин і колізій, а також з урахуванням позитивної зарубіжної практики і міжнародно-правових підходів з

означеної проблематики дослідження. Об'єкт і предмет дослідження визначені вдало.

Результати дисертаційного дослідження Явтушенко Андрія Михайловича є науково обґрунтованими, їх достовірність підтверджується правильно обраною методологічною базою, а також репрезентативною емпіричною базою. *Нормативну основу дослідження* склали: Конституція України, закони і підзаконні нормативно-правові акти України, Кримінальний кодекс України, рішення Ради Національної безпеки і оборони України, міжнародні нормативно-правові акти та міжнародні договори, стороною яких є держава Україна та інші нормативно-правові документи, що стосуються забезпечення адміністративного нагляду за особами, звільненими з місць позбавлення волі.

Емпіричну базу дослідження становлять відомості офіційної державної статистики; Єдиного реєстру досудових розслідувань; Єдиного державного реєстру судових рішень; офіційна інформація Міністерства юстиції України та Міністерства внутрішніх справ України; Офісу Генерального прокурора; архівні матеріали ДКВС України за 1995-2025 роки про стан і тенденції реалізації кримінально-виконавчих засад забезпечення адміністративного нагляду за особами, звільненими з місць позбавлення волі, а також результати анонімного опитування 876 осіб з числа персоналу органів та установ виконання покарань та стільки ж респондентів, які проходили службу в органах Національної поліції та навчалися у вищих навчальних закладах, включаючи й систему МВС України, за спеціальністю 081 «Право» та 262 «Правоохоронна діяльність» (всього до вказаного виду дослідження було залучено 2628 осіб у 9 областях нашої держави та матеріали вивчення 237 кримінальних проваджень і адміністративних деліктів з означеної тематики наукового пошуку).

Перелік обраних для дослідження питань, змістовне описання в дисертації дає в цілому можливість встановити сутність і значення вивчених проблем та вказує на зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Обґрунтованість наукових положень, висновків та рекомендацій, сформульованих у дисертації підтверджується й вдалістю обрання методологічної бази. Зі змісту роботи вбачається, що дисертант дотримується обраної

методології. Використані при написанні дисертації методи можливість сформулювати наукові положення та одержати результати, що в сукупності спрямовані на вирішення важливого наукового завдання в галузі кримінально-правової, кримінально-виконавчої та кримінологічної діяльності.

Наукова новизна положень, висновків, рекомендацій, сформульованих у дисертації, повнота їх викладу в опублікованих працях.

Проведений аналіз запропонованої роботи свідчить про те, що в результаті проведеного дисертаційного дослідження авторові удалося вирішити поставлені завдання та отримати нові результати. Слід відмітити, що за характером і змістом дисертаційна робота Явтушенко А.М. є у вітчизняній юридичній науці комплексним дослідженням, яке поєднує кримінально-виконавчі засади забезпечення адміністративного нагляду за особами, звільненими з місць позбавлення волі, та розробці науково обґрунтованих концептуальних заходів, спрямованих на удосконалення правового механізму і підвищення ефективності кримінально-виконавчої та запобіжної діяльності на підставі якого сформульовано нові наукові положення, висновки та пропозиції.

Заслуговує на увагу наукове обґрунтування автора поняття «кримінально-виконавчі засади забезпечення адміністративного нагляду за особами, звільненими з місць позбавлення волі», під яким розуміє визначений на законодавчому та іншому нормативно-правовому рівні вид діяльності правоохоронних органів та установ виконання покарань, який пов'язаний зі створенням (гарантуванням) належних умов для виконання органами Національної поліції України спільно з іншими суб'єктами, залученими до цього процесу, рішень суддів щодо встановлення для певних категорій осіб, які звільняються з кримінально-виконавчих установ закритого типу і слідчих ізоляторів, даного виду державного примусу та відповідних правообмежень, з метою запобігання вчиненню ними нових кримінальних правопорушень.

Привертає увагу доведення автором обґрунтування наукового підходу, зміст сучасної політики у сфері запобігання та протидії злочинності в Україні, що дасть можливість підвищити рівень її впливу на формування кримінально-виконавчих засад забезпечення адміністративного нагляду за особами, звільненими з місць

позбавлення волі, а також доведено у зв'язку з цим необхідність доповнення визначеного у законі переліку об'єктів даного державного примусу такими категоріями засуджених до позбавлення волі, що мають підвищену суспільну небезпеку та які відбувають покарання за вчинення кримінальних правопорушень проти основ національної безпеки України (ст. 111 КК); колабораційну діяльність (ст. 111-1 вказаного Кодексу); пособництва державі-агресору (ст. 111-2); шпигунства (ст. 114); перешкоджання законній діяльності Збройних Сил України та інших військових формувань (ст. 114-2)), а також засуджених за кримінальні правопорушення проти громадської безпеки (щодо особи, яка здійснює злочинний вплив або є особою, яка перебуває у статусі суб'єкта підвищеного злочинного впливу, у тому числі у статусі «вора в законі» (ст. ст. 255- 255-3 КК)), та засуджених за вчинення кримінальних правопорушень у складі організованих груп або злочинних організацій (ст. 28 КК).

Варта уваги пропозиція дисертанта щодо розроблення головні напрями удосконалення взаємодії органів та установ виконання покарань з питань, що стосуються кримінально-виконавчих засад забезпечення адміністративного нагляду за особами, звільненими з місць позбавлення волі, які у виді проєкту Закону України та порівняльної таблиці до нього спрямовані для використання у відповідних Комітетах Верховної Ради України (вих. № 2205-1 від 16.07.2024)

Особливий інтерес становлять пропозиції дисертанта щодо громадського контролю, під яким має стати ключовим і невід'ємним елементом у змісті правового механізму реалізації кримінально-виконавчих засад забезпечення адміністративного нагляду за особами, звільненими з місць позбавлення волі, що обумовлено як сучасними реформами у сфері виконання покарань і пробації України, так і принципами даного виду суспільно-державної діяльності, що визначені у чинному законодавстві України та загальноновизнаних нормах міжнародного права, які стали частиною національної правової системи нашої держави.

Досить цікавою є пропозиція Явтушенко А.М. теоретико-прикладних підходів, що стосуються принципів реалізації кримінально-виконавчих засад забезпечення адміністративного нагляду за особами, звільненими з місць

позбавлення волі, та доведено у зв'язку з цим, що вони мають здійснюватися на практиці не тільки з урахуванням загально правових (конституційних), але й міжгалузевих та галузевих (кримінально-виконавчого та адміністративного права) принципів діяльності відповідних суб'єктів даного виду суспільних відносин, а також запропоновано доповнити закріпити у Законі України «Про адміністративний нагляд за особами, звільненими з місць позбавлення волі» принципи законності та справедливості, оскільки це є об'єктивно обґрунтованою необхідністю сьогодення (як у контексті сучасних в умовах війни потенційних і реальних загроз, що посягають на об'єкти національної безпеки, серед яких чільне місце займає процес виконання – відбування покарань) та існуючими у сфері виконання покарань і пробації проблемами;

Запропоновано авторський підхід до законодавчого закріплення його статусу шляхом внесення змін до КВК ст. 159-2 «Громадський контроль за встановленням адміністративного нагляду за особами, звільненими з місць позбавлення волі» де автор пропонує у такій редакції: «У випадках, визначених у законі, за процедурою встановлення адміністративного нагляду за особами, звільненими з місць позбавлення волі, здійснюється громадський контроль відповідними суб'єктами та їх уповноваженими представниками».

Доповнити п. 5 Положення про спостережні комісії, підпунктом 5-1 такого змісту: «Відповідно до покладених завдань, спостережні комісії погоджують подання начальника установи виконання покарань, яке направляється в суд для встановлення адміністративного нагляду за особами, звільненими з місць позбавлення волі»; доповнити ч. 1 ст. 5 Закону України «Про адміністративний нагляд за особами, звільненими з місць позбавлення волі» реченням такого змісту: «Зазначене подання в обов'язковому порядку погоджується зі спостережною комісією, яка створена на відповідній адміністративно-територіальній одиниці, де дислокується кримінально-виконавча установа закритого типу»; доповнити ч. 2 ст. 7 КВК реченням такого змісту:

«У випадках, передбачених у законі, у судовому порядку засуджений у процесі виконання – відбування покарань може бути позбавлений відповідних прав,

законних інтересів і свобод». Додати ст. 537 КПК пунктом 13-4 наступного змісту: У процесі виконання – відбування покарань суд має право вирішувати питання, що стосуються встановлення адміністративного нагляду за особами, звільненими з місць позбавлення волі».

Науковий стиль викладення тексту роботи та її оформлення не викликають зауважень. Дисертація у цілому є свідченням вільної орієнтації автором у галузі кримінального права, кримінології та кримінально-виконавчого права, обізнаності у науковій літературі, а також законодавстві, що має безпосереднє відношення до запобігання організованої злочинності у сфері економіки.

Теоретичні висновки та практичні пропозиції базують на достатньому науковому рівні, що свідчать про високий ступінь наукової кваліфікації Явтушенко Андрія Михайловича.

За змістом, формою та об'ємом вказані напрацювання повною мірою відповідають вимогам МОН, які висуваються до праць такого виду та відображають змістовні положення отриманих результатів.

У цілому, аналізуючи зміст дисертації, наукові праці, опубліковані за темою дослідження, використані джерела, ступінь обґрунтованості отриманих результатів, дозволяє стверджувати, що рецензована робота Явтушенко Андрія Михайловича є кваліфікаційною науковою працею, що виконана особисто, у якій автору удалось досягти поставленої мети.

Практичне значення одержаних результатів дослідження полягає у тому, що положення даної дисертації мають як теоретичне, так і практичне значення, і використовуються у різних сферах суспільної діяльності, зокрема у:

- *загальнонауковій діяльності* – з метою удосконалення кримінально-виконавчих засад забезпечення адміністративного нагляду за особами, звільненими з місць позбавлення волі (листи відповідних Комітетів Верховної Ради України від 16.07.2024 № 2205-1; від 01.08.2024 № 04-27/12-2024; від 14.11.2024 № 04-27/12-2024/252839; від 14.11.2024 № 04-27/12-2024/252836) (додаток Л); (акт впровадження в наукову діяльність Одеського державного університету внутрішніх справ від 02 лютого 2026 року);

- *правоохоронній діяльності* – для підвищення рівня ефективності кримінально-виконавчої та запобіжної діяльності, а також взаємодії суб'єктів реалізації адміністративного нагляду за особами, звільненими з місць позбавлення волі;

- *освітній процес* – для удосконалення процедури викладання та навчально-методологічної бази таких навчальних дисциплін, як «Кримінально-виконавче право України» та «Адміністративне право України» (акт впровадження в освітній процес Одеського державного університету внутрішніх справ від 02 лютого 2026 року).

Повнота викладу в наукових публікаціях, зарахованих за темою дисертації, відсутність академічного плагіату, фабрикації, фальсифікації.

Наукові результати дисертації Явтушенко Андрія Михайловича достатньо апробовані. Основні результати дослідження оприлюднені на наукових і науково-практичних, включаючи міжнародні, конференціях та круглих столах, основними з яких є такі: «Кримінологічна теорія і практика: досвід, проблеми сьогодення та шляхи їх вирішення» (Київ, 2 листоп. 2023 р.); «Пенітенціарна система у глобальному вимірі» (Київ, 3 листопада 2023 р.); «Наука і вища освіта» (Запоріжжя, 8 листопада 2023 р.); «Актуальні проблеми кримінального права» (Київ, 23 листоп. 2023 р.); «Кримінально-правові, кримінологічні та кримінально-виконавчі заходи попередження злочинності» (Одеса, 24 листоп 2023 р.); «Війна в Україні: зроблені висновки та незасвоєні уроки» (Львів, 22–23 лютого 2024 р.); «Актуальні проблеми правоохоронної діяльності в умовах воєнного стану» (Хмельницький, 14 березня 2024 р.); «Роль та місце правоохоронних органів у розбудові демократичної правової держави» (Одеса, 29 березня 2024 р.); «Актуальні питання кримінально-правової кваліфікації, документування та розслідування колабораціонізму в період воєнного стану» (Одеса, 09 серпня 2024 р.); «Пенітенціарна система: історія, сучасність, майбутнє» (м. Чернігів, 13 вересня 2024

р.); «Кримінально-правові, кримінологічні та кримінально-виконавчі заходи попередження злочинності в період воєнного стану» (Одеса, 29 листоп. 2024 р.).

Основні положення дисертації відображено в 16 публікаціях, з яких: 5 - це

статті у наукових фахових виданнях України; 11- тези матеріалів Всеукраїнських та міжнародних науково-практичних конференцій і круглих столів. Це дозволяє констатувати, що презентовані наукові праці є достатніми для наукового обґрунтування запропонованих автором положень як нових, висвітленні окреслених наукових проблем та формулюванні шляхів їх логічного вирішення.

Зміст дисертації відповідає заявленій дисертантом науковій спеціальності, робота пройшла належну апробацію.

Дисертація є самостійною, завершеною роботою. Дослідження підготовлено зрозумілою, юридично і літературно грамотною мовою.

Оформлення дисертаційної роботи здійснено відповідно до встановлених вимог і стандартів.

Проведений аналіз змісту дисертаційного дослідження дає можливість засвідчити, що дисертація Явтушенко Андрія Михайловича на тему «Кримінально-виконавчі засади забезпечення адміністративного нагляду за особами, звільненими з місць позбавлення волі» є самостійним монографічним науковим дослідженням з актуальної для науки та практики теми, що містить нові наукові положення й науково-обґрунтовані результати, які розв'язують конкретне наукове завдання, що має істотне значення для науки кримінального права, кримінології та кримінально-виконавчого права, а її науковий рівень не викликає жодних заперечень.

Проте, наголошуючи на позитивних аспектах дослідження, не можна залишити поза увагою певні зауваження та дискусійні моменти, які потребують додаткової аргументації чи роз'яснення автором під час публічного захисту.

1. У своїй роботі здобувач зазначив про те, що в умовах воєнного стану в Україні є певні особливості застосування адміністративного нагляду до осіб, позбавлених волі. Проте автор не досить чітко навів аргументи щодо їх соціально-правової природи, а також впливу на процес застосування даного державного примусу до вказаних осіб.

Хотілося б у ході захисту почути від дисертанта додаткові докази з цього приводу.

2. Розкриваючи сутність і зміст мети адміністративного нагляду, дисертант не в повній мірі охарактеризував її діалектичний взаємозв'язок з метою, яка визначена у Кримінальному кодексі України, що важливо з огляду тих авторських підходів, які спрямовані на вдосконалення правового механізму даного державного примусу. Виходячи з цього, дисертанту в ході захисту необхідно навести додаткові аргументи, що стосуються цієї проблематики.
3. У цілому, погоджуючись з позицією дисертанта щодо доповнення базового Закону з питань адміністративного нагляду новими об'єктами такого державного примусу, автору цієї роботи варто було б більш чітко та конкретно назвати ті склади правопорушень, якими, на його думку слід було б розширити перелік об'єктів адміністративного нагляду.
4. У своїй роботі здобувач пропонує на законодавчому рівні розширити перелік об'єктів адміністративного нагляду, які визначені у базовому законі з означених питань. Проте, на чому ґрунтується його позиція, достатніх аргументів не наводить.

У той самий час, додаткові докази що пов'язані з таким авторським підходом можуть підвищити рівень презентабельності, отриманих у ході даного дослідження результатів.

Вказані зауваження та рекомендації посягають дискусійний характер і не знижують загальної позитивної оцінки представленого до захисту дисертаційного дослідження, і можуть бути враховані у ході подальших наукових досліджень.

Відсутність порушень академічної доброчесності. Під час аналізу рецензованої дисертації та опублікованих праць Явтушенко Андрія Михайловича фактів порушення академічної доброчесності (плагіату, фальсифікацій, фабрикацій тощо) не виявлено. У роботі наявні посилання на джерела інформації у разі використання ідей, тверджень і відомостей; дотримано вимоги норм законодавства про авторське право; надано достовірну інформацію про

результати наукової діяльності; використані методики дослідження та джерела інформації містять відповідні посилання. Дисертація є завершеною, самостійно виконаною роботою, що має вагомe теоретичне і прикладне значення.

Висновок про відповідність дисертації поставленим вимогам.
Дисертація Явтушенко Андрія Михайловича на тему «Кримінально-виконавчі засади забезпечення адміністративного нагляду за особами, звільненими з місць позбавлення волі», подана на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право», є самостійною завершеною науковою працею, містить нові науково обґрунтовані результати проведених досліджень, які розв'язують конкретне наукове завдання, що має істотне значення для юридичної науки, відповідає вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 (зі змінами від 21.03.2022 р. № 341, 19.05.2023 р. № 502 та від 03.05.2024 р. № 507), а її автор Явтушенко Андрій Михайлович на основі публічного захисту заслуговує на присудження йому ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право».

Офіційний опонент:

Професор кафедри кримінології

та інформаційних технологій

Національної академії

внутрішніх справ,

кандидат юридичних наук, професор

Юрій ЛЕВЧЕНКО

Погоджено:

Проректор Національної академії

внутрішніх справ

Олег ТАРАСЕНКО

